SPIS TREŚCI

Słowo wstępne (*Wanda Maria Gaczek*) 5

Hanna GAJEWSKA
Polityka konkurencji w jednolitym rynku europejskim 11

Izabela LUKAS
Harmonizacja systemu opodatkowania przedsiębiorstw w Unii Europejskiej 28

Patryk WŁODARSKI
Irlandia a Wspólnoty Europejskie - wnioski dla Polski 48

Hanna DUDKA
Kształtowanie regionalnej struktury gospodarczej Niemiec . 52

Ewa NOWAK
Zmiany funkcji granic i regiony przygraniczne jako przykład współpracy 67

Natalia WYSZYŃSKA
Polski rynek ubezpieczeń gospodarczych w aspekcie przyszłego członkostwa w Unii Europejskiej 86

Paweł PUDŁOWSKI
Atrakcyjność polskiego rynku gazów płynnych dla inwestora zagranicznego 99

CONTENS

Foreward (*Wanda Maria Gaczek*) 5

Hanna GAJEWSKA
Competition policy in the Single European Market 11

Izabela LUKAS
The harmonisation of the corporate tax system in European Union 28

Partyk WŁODARSKI
Irish accession to the European Community - conclusions for Poland 48

Hanna DUDKA
Gestaltung der regionalen Wirtschaftsstruktur in Deutschland 52

Ewa NOWAK
Die Anderungen der Grenzfunktionen und die Grenzregionen des Beispiel der Zusammenarbeit 67

Natalia WYSZYŃSKA
The Polish insurance market in the perspective of future membership in the European Union 86

Paweł PUDŁOWSKI
Attractiveness of the Polish Liquid Petroleum Gases market for a foreign investor 99

SŁOWO WSTĘPNE

Europa końca XX wieku to konglomerat różnorodnych problemów. Nowe podziały polityczne i gospodarcze spowodowały, że w okresie tym licznie pojawiają się konflikty tak w sferze polityki, jak i ekonomii. Występują tu obok siebie procesy integracji i dezintegracji, internacjonalizacji i prowincjonalizacji, równoczesne dążenie do równowagi i pragnienie władzy[1]. Ich współwystępowanie staje się z jednej strony fascynującym problemem badawczym, a z drugiej powoduje konieczność kształtowania właściwej świadomości europejskiej obywateli oraz przygotowywania specjalnych kadr ekonomistów. Z punktu widzenia Polski najważniejszym z tych procesów jest oczywiście proces integracji.

Sytuację Polski w procesie integracji europejskiej dodatkowo komplikuje jednoczesne występowanie procesu transformacji systemowej. Uważa się, że są to procesy współzależne, a związek między nimi ma często charakter sprzężenia zwrotnego[2]. Według R. Stawarskiej niedojrzałość potencjału gospodarczego i infrastruktury instytucjonalnej w konfrontacji z nadmiernym liberalizmem w procesie integracji może doprowadzić do efektów odwrotnych niż zamierzone.

Układ Europejski o stowarzyszeniu Polski ze Wspólnotami Europejskimi z 16 grudnia 1991 r. był wyrażeniem woli politycznej o przyszłym zjednoczeniu naszego kraju z Unią. Pięcioletni okres stowarzyszeniowy istotnie zaawansował procesy dostosowywania sfery instytucjonalnej oraz legislacyjnej, a w mniejszym stopniu także sfery realnej do wymagań unijnych. Gwarancje w sprawie akcesji Polski, a szczególnie jej data, nie zostały jednak dotychczas wyraźnie określone.

---

[1] W. Windelfeld, *Integracja europejska w perspektywie historycznej*, w: *Europa od A do Z. Podręcznik integracji europejskiej*. Wyd. „Wokół nas", Gliwice 1996, s. 9-57.

[2] R. Stawarska, *Polska – Unia Europejska. Od Układu Europejskiego do przyszłego członkostwa, w: Transformacja handlu zagranicznego w Polsce. Od monopolu i reglamentacji do wolnego handlu i wymienialności. Materiały na konferencję naukową*, red. J. Schroeder, AE, Poznań 1996, s. 175-182.

W czerwcu 1993 r. (szczyt kopenhaski) zadecydowano, że kraje stowarzyszone mogą stać się w przyszłości członkami Unii Europejskiej po spełnieniu następujących kryteriów gospodarczych i politycznych:

1) stabilność w kraju kandydującym instytucji gwarantujących zasady demokracji i praworządności, przestrzeganie praw obywatelskich i respektowanie praw mniejszości narodowych,

2) funkcjonowanie gospodarki rynkowej,

3) zdolność kraju do sprostania presji konkurencji oraz siłom rynkowym wewnątrz Unii Europejskiej,

4) zdolność kraju do podjęcia obowiązków członka Unii, włącznie z dostosowaniem się do kryteriów Unii w sferze politycznej, gospodarcze i monetarnej,

5) gotowość Unii do przyjęcia kraju kandydującego[3].

Tak sformułowane kryteria, a szczególnie kryterium piąte, oraz obserwacja doświadczeń Grecji, Hiszpanii i Portugalii mogą skłaniać do wyrażenia opinii, że akcesja Polski może mieć charakter polityczny. Jednak spełnienie kryterium trzeciego i czwartego wymaga dużego zaangażowania ze strony kraju kandydującego, a przede wszystkim przygotowania ekonomistów, którzy nie tylko uświadamiają sobie procesy integracji, ale są w stanie wykorzystywać ich mechanizmy w sterowaniu rozwojem gospodarczym.

Badania podjęte w Instytucie Studiów Wschód – Zachód zdają się wskazywać, że w swej obecnej postaci Umowy Europejskie nie są wystarczająco silnym narzędziem wspierania integracji państw Europy Środkowej z Unią Europejską[4]. Koniecznością staje się podejmowanie intensywnych działań dostosowawczych, proponowanie zmian instytucjonalnych zmierzających do stabilizacji makroekonomicznej, a przede wszystkim utrwalanie otoczenia sprzyjającego gospodarce rynkowej w krajach kandydujących.

Zwraca się też uwagę, że akcesja nie może być celem samym w sobie, a raczej winna być postrzegana jako środek osiągnięcia celu nadrzędnego jakim jest rozwój gospodarczy państw Europy Środkowowschodniej. Rozwój ten dokonuje się w epoce globalizacji, której wpływ na wzrost gospodarczy jest znaczny i musi być brany pod uwagę przez państwa kandydujące[5]. Wydaje się, że akcesja jest warunkiem koniecznym nie-

---

[3] Według R. Stawarska, op.cit., s.181.

[4] *Od stowarzyszenia do członkostwa. Raport IEWS i Grupy Windsor*, „Europa. Przegląd polityki gospodarczej dla krajów stowarzyszonych", lipiec 1996, s. 4-5.

[5] *Wchodzenie do Unii Europejskiej*, „Europa. Przegląd polityki gospodarczej dla krajów stowarzyszonych", grudzień 1996, s. 1-3.

skrępowanego rozwoju gospodarczego Polski, ale może nie być warunkiem wystarczającym. Przykładem takiej niekorzystnej sytuacji była Grecja.

Złożoność przedstawionych powyżej problemów towarzyszących procesom europejskim wymaga podejmowania nowych specjalności naukowych i dydaktycznych. Do takich specjalności należą **Studia europejskie** w Akademii Ekonomicznej w Poznaniu[6]. W roku 1996 uczelnię poznańską po raz pierwszy opuścili absolwenci tej specjalności, którzy są ekonomistami, ale jednocześnie mają pogłębioną wiedzę o procesach integracji. Wśród wyższych uczelni ekonomicznych Polski była to pierwsza grupa specjalistów z tego zakresu. W nieco późniejszym terminie specjalności o podobnej nazwie, ale nieco odmiennym profilu nauczania, utworzono w ośrodkach naukowo-dydaktycznych Łodzi, Warszawy i Gdańska. Były one związane przede wszystkim z wydziałami prawa i ekonomii uniwersytetów.

Zgodnie z założeniem inicjatora Studiów europejskich w Akademii Ekonomicznej w Poznaniu, prof. dr. hab. Ryszarda Domańskiego, specjalność ta ma charakter wielodyscyplinowy. Zakres wiedzy, jaki otrzymują studenci tego kierunku, obejmuje zarówno przedmioty ekonomiczne, jak i z dziedziny prawa międzynarodowego, nauk społecznych oraz geografii regionalnej Europy. Elitarność specjalności wynika ze zdecydowanie wyższych wymagań w zakresie znajomości języków obcych – każdy z absolwentów po ukończeniu studiów biegle posługuje się dwoma językami obcymi.

W ramach pierwszego rocznika specjalności Studia europejskie prowadzone były seminaria o różnych profilach: integracyjnym, geograficznym i regionalnym, finansowym i społeczno-politycznym. W trakcie tych seminariów, a także semestralnych studiów na Uniwersytecie w Bradford (Wielka Brytania), w których uczestniczyła znaczna część studentów, oraz stypendium na Uniwersytecie w Paadeborn (Niemcy) i kontaktów z Uniwersytetem w Aalborgu (Dania), które były możliwe w ramach programu TEMPUS, powstały interesujące prace magisterskie. Wyniki części tych prac warte są opublikowania i mogą stanowić źródło materiałów dydaktycznych oraz poznawczych.

---

[6] Potrzebę uruchomienia specjalności Studia europejskie rozważano w poznańskiej Akademii Ekonomicznej już od 1991 r. Genezę i programy nauczania przedstawia opracowanie R. Domańskiego, *Studia europejskie. Nowa specjalność dydaktyczna i naukowa*, „Zeszyty Naukowe" AE w Poznaniu, 1993, Seria I, z. 211, s. 5-7.

Niniejsza publikacja w serii „Zeszytów Naukowych Akademii Ekonomicznej w Poznaniu" ma formę debiutów naukowych w ramach tytułu „Studia Europejskie" (zeszyty takie wydawane są od 1993 r.). Zawiera siedem opracowań, które zostały przygotowane na podstawie materiałów prac magisterskich i dyskusji naukowych w trakcie seminariów. Można je podzielić na trzy główne grupy.

Pierwsza grupa to opracowania najbardziej ogólne, dotyczące problemów integracji wewnątrz Unii Europejskiej. Poznanie tych zagadnień ma jednak istotne znaczenie dla przebiegu procesów dostosowywania gospodarki Polski do wymagań Wspólnoty. Należą do nich: polityka konkurencji i harmonizacja systemów opodatkowania przedsiębiorstw w Unii Europejskiej.

Wspólnoty Europejskie stosują zasadę uczciwej konkurencji między równouprawnionymi uczestnikami rynku. Celem polityki konkurencji jest zapewnienie efektywnej alokacji zasobów oraz stworzenie środowiska sprzyjającego wprowadzaniu innowacji i postępu technicznego. Polityka ta uległa wzmocnieniu po powstaniu jednolitego rynku europejskiego, a Traktat z Maastricht potwierdził konieczność prowadzenia polityki gospodarczej podporządkowanej „zasadzie otwartego rynku z wolną konkurencją". Hanna GAJEWSKA przedstawia politykę konkurencji jako czynnik integrujący poszczególne rynki narodowe i analizuje kontrolę połączeń przedsiębiorstw na przykładzie Republiki Federalnej Niemiec oraz Wielkiej Brytanii.

Harmonizacja podatkowa jest złożonym problemem w procesie integracji wewnętrznej Unii. Znaczne dysproporcje w sposobie naliczania podatku od spółek między krajami członkowskimi, wraz z istnieniem podatku od transferu dywidendy i zysku, prowadzą do nieefektywnego wykorzystywania zasobów i zachwiania warunków wolnej konkurencji. Harmonizacja podatku od spółek w Unii winna się rozpocząć od zniesienia tego restrykcyjnego podatku, nakładanego przez kraj, z którego kapitał jest wysyłany, w przypadku gdy przedsiębiorstwo działa na arenie międzynarodowej. Izabela LUKAS zauważa, że harmonizację podatku od spółek w Unii w znacznym stopniu determinuje polityka. Kraje członkowskie niechętnie godzą się na utratę suwerenności w dziedzinie dochodów budżetowych, których znaczną część stanowią podatki. Stopień harmonizacji tego podatku w przyszłości będzie więc zależał od tego, czy integracja doprowadzi do rzeczywistej unii politycznej, ekonomicznej i monetarnej.

Notatka Patryka WŁODARSKIEGO, zamykająca pierwszą grupę prac, prezentuje główne wnioski dla Polski z przystąpienia Irlandii do Wspólnoty Europejskiej. Mimo że otoczenie polityczne i sytuacja wewnętrzna ugru-

powania, w czasie gdy Irlandia przystępowała do Wspólnoty, były odmienne niż obecnie, wnioski i doświadczenia z umowy akcesyjnej mogą być wykorzystane przez Polskę[7].

Druga grupa opracowań dotyczy regionalnych aspektów integracji Europy, a ich przedmiotem są Niemcy oraz sytuacja na granicy polsko-niemieckiej.

Regionalną strukturę gospodarczą Niemiec kształtuje polityka państwa (pomoc dla regionów i działania wyrównawcze podejmowane były już od 1969 r.), która była jednak konfrontowana i harmonizowana z polityką regionalną Unii, szczególnie w latach osiemdziesiątych. W artykule Hanny DUDKI na szczególną uwagę zasługuje przedstawiona charakterystyka oraz perspektywy rozwoju regionalnego wschodnich landów Niemiec.

Funkcje granic w Europie są różne i zmieniały się w czasie. W okresie powojennym dominowały funkcje dzielące (bariery polityczne, administracyjne, gospodarcze i geograficzne), obecnie obserwuje się stopniowy zanik funkcji dzielących oraz aktywizujące oddziaływanie granic na rozwój terenów przygranicznych. Ewa NOWAK rozpatruje zmiany oddziaływania granicy francusko-niemieckiej (wewnętrznej w Unii), niemieckiej granicy wewnętrznej (do zjednoczenia Niemiec była to zewnętrzna granica Unii) i granicy polsko-niemieckiej, która jest zewnętrzną granicą Wspólnoty z państwem stowarzyszonym. Współpraca przygraniczna, zarówno o charakterze gospodarczym, jak i społecznym oraz kulturalnym, tworzenie regionów współpracy przygranicznej oraz podejmowanie wspólnych wysiłków na rzecz rozwoju infrastruktury technicznej, ochrony środowiska i współpracy kulturalnej są dobrym przykładem aktywizującej funkcji granic.

Dwa ostatnie artykuły dotyczą problemów ekonomicznych Polski w okresie stowarzyszenia. W pierwszym z nich analizą objęto polski i wspólnotowy rynek ubezpieczeniowy w świetle perspektywy członkostwa Polski w Unii Europejskiej. Natalia WYSZYŃSKA określiła istniejące różnice i słabości polskiego rynku ubezpieczeniowego, a także wskazała na konie-

---

[7] W ramach profilu integracyjnego oraz profilu geograficzno-regionalnego Studiów europejskich powstało kilka interesujących prac omawiających procesy akcesji niektórych państw do Unii Europejskiej (Hiszpania, Szwecja, Finlandia i Austria), z których prezentuje się tutaj tylko Irlandię. Doświadczenia tych państw mogą być wykorzystane w procesie integracji Polski z Unią. Inną grupę prac stanowiły analizy wpływu integracji na wybrane elementy gospodarki krajów włączanych (np. zmiany struktury handlu zagranicznego Grecji, Portugalii i Hiszpanii po zjednoczeniu, zmiany struktury branżowej przemysłu Hiszpanii i Portugalii po akcesji).

czność podjęcia określonych działań dostosowawczych (np. powiązanie instytucji ubezpieczeniowych z podmiotami rynku finansowego).

Przyspieszenie tempa wzrostu gospodarczego Polski wymaga zintensyfikowania napływu kapitału zagranicznego. Będzie to można osiągnąć poprzez poprawę klimatu inwestycyjnego, a także określenie atrakcyjności polskiego rynku wewnętrznego dla inwestorów zewnętrznych. Paweł PUDŁOWSKI – w ostatnim z prezentowanych artykułów – wykazał, że polski rynek gazów płynnych cechuje się dużą atrakcyjnością i może być brany pod uwagę przy wyborze lokalizacji przez przyszłych inwestorów zagranicznych.

Należy jeszcze dodać, że część autorów artykułów zamieszczonych w niniejszej publikacji podjęła już trud dalszej pracy naukowej i przygotowuje rozprawy doktorskie (Hanna Gajewska – University of Leeds, Hanna Dudka – Szkoła Główna Handlowa). Pozostali rozpoczęli obiecującą karierę zawodową.

Pani Profesor **Lucynie Wojtasiewicz**, która podjęła się zrecenzowania prac i której uwagi istotnie przyczyniły się do podniesienia poziomu naukowego ostatecznej wersji publikacji, w imieniu własnym i wszystkich autorów składam serdeczne podziękowania.

Wanda Maria Gaczek